

**Răspunderea penală în contextul revoluției inteligenței artificiale.  
Premise pentru un drept penal al IA**

*Prof. univ. dr. Mircea DUȚU  
Director emerit al Institutului de Cercetări Juridice  
al Academiei Române  
Președintele Universității Ecologice din București*

**ABSTRACT**

The use of AI technology can lead to criminally punishable effects and the participation of artificial intelligence in the criminal process raises the issue of criminal liability in the field. If for most new technological developments the existing principles and rules of criminal law are sufficient to ensure liability in case of serious damage or unacceptable forms of behavior, they prove to be clearly insufficient and partially inadequate with regard to artificial intelligence, given the autonomous decision-making and complexity of learning processes. What criminal liability should be attributed in the case of AI applications, to its creator or to its user? AI as such does not possess legal personality, which makes it impossible to prosecute it. As a rule, AI designers and developers are responsible for malfunctions or deviant behavior of an AI, and this on several grounds, usually in case of negligence or for design fault; users can be accused of misuse of the respective technologies. Complications arise mainly in the stability of causality laws within the actions of autonomous systems. The adoption of the AI Act and its implementation create the premises for the structure of criminal liability for the act of AI.

Regulatory concerns and related analyses regarding liability – civil and criminal – in the field of AI have unfortunately been abandoned, and reflections such as those within the AIDP are not characterized by the depth, interdisciplinarity, and rhythm required by the particularities of the field. The prospect of developing, in the near future, a general AI requires accelerating the efforts of conception, elaboration and adoption of adequate legal regulations on criminal liability regarding AI, as an inseparable, substantial and defining part of a criminal law of artificial intelligence.

**Keywords:** *AI criminal liability, AI criminal law; human actor liability; AI liability; criminal liability for AI acts; XXI AIDP Congress; AI Act.*

**REZUMAT**

Recurgerea la tehnologia IA poate ajunge la efecte (fapte) calificabile penal, iar participarea inteligenței artificiale la procesul infracțional ridică problema răspunderii penale în domeniu. Dacă pentru mare parte din noile evoluții tehnologice principiile și regulile de drept penal existente sunt suficiente spre a asigura angajarea răspunderii în caz de prejudiciu grav ori forme de comportament inacceptabile, ele se dovedesc în mod evident insuficiente și parțial inadecvate în privința inteligenței artificiale, în condițiile deciziei autonome și complexității proceselor de învățare. Ce răspundere penală trebuie atribuită în cazul aplicațiilor IA, creatorului sau utilizatorului său? IA ca atare nu posedă personalitate juridică, ceea ce face imposibilă inculparea sa. Ca regulă, concepatorii (proiectanții) și dezvoltatorii de IA sunt responsabili de disfuncționalitățile ori comportamentele deviante ale unui SIA, iar aceasta pe mai multe fundamente, de regulă în caz de neglijență sau pentru culpa de concepție; utilizatorilor li se poate reproșa utilizarea

necorespunzătoare a tehnologiilor respective. Intervin complicații cu precădere în stabilirea legăturii de cauzalitate în cadrul acțiunii sistemelor autonome. Adoptarea AI Act și punerea sa în aplicare creează premisele structurării unei răspunderi penale pentru fapta IA.

Preocupările de reglementare și analizele aferente privind răspunderea – civilă și penală – în materie de IA au fost, din păcate, abandonate, iar reflecțiile precum cele din cadrul AIDP nu se caracterizează prin profunzimea, interdisciplinaritatea și ritmicitatea impuse de particularitățile domeniului. Perspectiva dezvoltării, într-un orizont de timp apropiat, a unei IA generale impune accelerarea eforturilor de concepție, elaborare și adoptare a unor reglementări juridice adecvate privind răspunderea penală privind IA, ca parte inseparabilă, substanțială și definitorie a unui drept penal al inteligenței artificiale.

**Cuvinte-cheie:** Răspundere penală IA; drept penal al IA; răspundere actori umani; răspundere SIA; răspundere penală pentru fapta IA; XXI AIDP Congres; AI Act.

Aflată în centrul celei de-a patra revoluții tehnico-științifice, inteligența artificială (IA) modifică profund societatea și, în perspectivă, posibil, chiar mersul istoric contemporan. Dacă aplicațiile sale afectează sectoare variate precum sănătatea, educația, transporturile, serviciile financiare sau justiția, ea ridică, de asemenea, provocări considerabile în materie de răspundere (juridică), securitate și etică. Mai ales prin sistemele autonome și capacitățile sale de învățare, noua tehnologie ar putea prejudicia și/sau aduce atingeri, directe sau indirecte, anumitor valori sociale majore, ceea ce, prin gravitatea lor, ar implica și represiunea penală. Față de această nouă realitate, dreptul penal trebuie să se adapteze și să răspundă la problematici inedite privind răspunderea pe care o guvernează, prevenirea infracțiunilor și aplicarea pedepselor. Pornind de la constatarea că aplicațiile IA ar putea juca un rol crescând în prepararea, servi ca „instrument” în comiterea și, din cauza gradului lor de autonomie și de inteligență, sistemele de IA (SIA) ar putea deveni chiar subiect al unei infracțiuni, în prefațarea chestionarului uneia din secțiunile tematice ale celui de-al XXI-lea Congres al Asociației Internaționale de Drept Penal (AIDP) consacrat *IA și Dreptul penal* (Paris, iunie 2024), prof. Lorenzo Picotti sublinia, cu prudența impusă de particularitatea aspectului juridic și ineditul datului tehnologic, faptul că dreptul penal trebuie să ofere răspunsuri apte a preveni și a pedepsi infracțiuni comise de, prin intermediul și contra sistemelor de inteligență artificială. Pentru aceasta apărea dilema: pot fi aplicate categoriile dreptului penal tradițional și modalitățile de răspundere penală la infracțiunile legate de IA ori e necesară o palingenezie<sup>1</sup>? Asemenea probleme și dileme au devenit preocupări ale legislatorilor, jurisprudenței și doctrinei cu precădere în ultimul deceniu, odată cu avântul noilor tehnologii și prefigurarea impactului lor asupra dezvoltării sociale și a drepturilor umane fundamentale. Răspunsul penal se structurează în sensul adecvării cadrului juridic existent, dezvoltării cerute de evoluția realităților socio-tehnologice și inovării impuse de saltul tehnico-științific, conturându-se în acest fel dispozitivul răspunderii penale privind IA. Unul care, la rândul său, tinde să se antreneze și să marcheze particularitățile, până la o contribuție majoră la configurarea unui veritabil drept penal al IA.

## **I. Considerații generale. Principalele mize juridice (penale) ale inteligenței artificiale și orizonturi de discuție**

---

<sup>1</sup> Association Internationale de Droit Penal (AIDP), 21<sup>ème</sup> Congrès international, *L'intelligence artificielle et le droit pénal*, Paris, 28 Juin 2024; prof. Lorenzo Picotti, Questionnaire – Section I (Droit pénal – partie générale), *Catégories traditionnelles de droit pénal et IA: crise ou palingénésie?*

Inteligența artificială desemnează un ansamblu de tehnologii emergente care permit sistemelor informatice să simuleze procese cognitive umane precum învățarea, raționamentul, recunoașterea de motive și luarea de decizii autonome. Principalele categorii de atari tehnologii cuprind IA restrânsă (ori slabă), care se referă la sistemele specializate, într-o sarcină specifică precum asistenții virtuali ori recunoașterea facială și, respectiv, IA generală (ori forte), un concept mai avansat care ar viza crearea de mașini capabile să efectueze oricare din sarcinile cognitive umane. În context juridic, și în special penal, prezintă implicații și semnificații deosebite, din această perspectivă, IA autonome care, grație mecanismelor de învățare automată (machine learning) pot lua decizii, fără intervenție umană imediată și pot să execute acțiuni ce au un impact direct asupra persoanelor, în special în sectoare sensibile precum conducerea autonomă (vehiculele autonome), roboții medicali sau algoritmi de *trading*. Mizele și principalele preocupări juridice aferente se referă la *răspundere* [cine e răspunzător în caz de prejudiciu cauzat de IA? Umanul, conectorul (proiectantul), utilizatorul sau însuși sistemul?]; *securitate* (cum garantăm securitatea sistemului IA și evitarea ca acesta să cauzeze/producă daune?); *drepturile fundamentale* (poate IA să aducă atingeri la viața privată, libertatea de expresie ori egalitatea cetățenilor?) și *etica* (până unde putem lăsa o mașină să decidă, ca de pildă, în domeniul justiției sau în cel al sănătății?).

Din asemenea perspective, dreptul penal e chemat să aducă răspunsuri novatoare, care implică un efort de adaptare creatoare și chiar dezvoltări specifice importante, din perspectiva răspunderii specifice pe care o antrenează.

**1. Provocări și dileme teoretico-conceptuale.** Devine tot mai evident faptul că recurgerea la tehnologia IA poate ajunge la efecte calificabile/incadrabile penal și, totodată, participarea inteligenței artificiale la procesul infracțional ridică problema răspunderii sale penale. Într-o discuție de principiu, întrucât aceasta e personală, numai subiectele de drept pot fi considerate autor al infracțiunii. Capacitatea penală e subordonată astfel recunoașterii unei personalități juridice. Așadar, preconizarea unei răspunderi penale a IA presupune ca respectiva tehnologie să fie, în prealabil, calificată ca subiect de drept (persoană juridică). Teoretic, întrucât o atare recunoaștere depinde și exprimă voința legislatorului nu există *a priori* niciun obstacol la un asemenea demers, dar, acordarea și conținutul acestei personalități juridice nu par a prezenta, cel puțin deocamdată, vreun interes evident pentru necesitățile sociale. Și a justifica, în consecință, o atare măsură legislativă<sup>2</sup>.

Cu toate acestea, din punctul de vedere al dreptului represiv, inclusiv cel penal, la nivelul actual de dezvoltare tehnologică și de evoluție juridică, recunoașterea unei răspunderi penale aplicate inteligenței artificiale suscită rezerve. Se invocă, în acest sens, o serie de obstacole de ordin juridic, cât și, de asemenea, unele ținând de limitele tehnice ale acestor aplicații.

*1.1. Obstacole de natură juridică.* Referitor la acestea, se consideră că recunoașterea unei răspunderi penale a IA ar fi, mai întâi, superfluă întrucât ideea de a pronunța împotriva acestei tehnologii o sancțiune penală s-ar dovedi de neconceput. Se cunoaște faptul că persoana fizică a fost multă vreme subiectul de referință în materie de răspundere penală, mai ales atâta timp cât pedeapsa principală definitorie era, în mod incontestabil, închisoarea. În același timp, în mod evident o atare sancțiune nu e previzibilă la acest moment contra unei inteligențe artificiale. În consecință, întrucât pedeapsa e în special retributivă din cauza caracterului său afectiv și infamant, ea are vocația de a provoca o suferință autorului infracțiunii, aducând atingere exercitării drepturilor sale patrimoniale și nepatrimoniale. Or, IA, ca lucru, nu prezintă nici suferință și nu

---

<sup>2</sup> M. Duțu, *Elemente de dreptul inteligenței artificiale*, Ed. Universul Juridic, București, 2025, p. 213 și urm.

comportă nici rușine, așa încât faptul de a se pronunța împotriva sa o pedeapsă privativă de libertate nu ar prezenta nicio utilitate. Totuși, se poate replica faptul că prin recunoașterea unei personalități juridice acestei tehnologii s-ar ajunge la acordarea unui patrimoniu, care să garanteze posibilitatea stabilirii și aplicării în contra sa de sancțiuni pecuniare. Cu toate acestea, ele s-ar răsfrânge în mod indirect asupra celui (celor) care controlează respectiva tehnologie și o atare ipoteză nu ar putea opera în privința inteligenței artificiale, fără a aduce atingere atât principiului răspunderii penale personale, cât și celui al personalizării (individualizării) pedepsei. În consecință, stabilirea evocatului patrimoniu ar presupune desemnarea unei persoane fizice ori juridice cu sarcina de a-l susține, foarte probabil celei care exercită o putere de control asupra acestei tehnologii, precum conceptorul, utilizatorul, proprietarul etc. Chiar și așa, în caz de condamnare a IA în mod indirect, cei care susțin activul patrimonial vor răspunde de daunele pe care ea le cauzează. Însă, principiul legalității infracțiunilor și pedepselor interzice aplicarea de sancțiuni penale împotriva celui care nu a comis în mod personal fapta incriminată. Așa fiind, sancțiunile pecuniare nu ar fi pronunțate în mod util în privința inteligenței artificiale atâta timp cât ar aduce atingere principiilor ce guvernează punerea în aplicare a răspunderii penale. Astfel, fără a multiplica inutil responsabilități ar apărea mai pertinent să se caute un fapt personal direct al persoanelor care exercită controlul asupra IA. În plus, o răspundere penală a inteligenței artificiale ridică numeroase incertitudini. În primul rând, din punctul de vedere al *summa divisio*, edificarea acestei tehnologii la rang de subiect de drept (personalitate juridică) ar tulbura distincția între subiecte și obiecte de drept.

Drept urmare, în calitate de produs al ingineriei umane, IA face obiectul unui drept de proprietate. Or, numai bunurile pot fi apropiabile. De altfel, niciuna dintre propunerile relevante de ridicare a IA la statutul de subiect de drept nu tinde să abandoneze acest drept exercitat asupra sa. În asemenea condiții, inteligența artificială rămâne supusă regimului dreptului bunurilor, beneficiind totodată de prerogative aferente persoanelor. Poate să se manifeste astfel un efect de nivelare a celor două statute juridice și a drepturilor cărora le sunt subsecvente, cu implicațiile și generând temerile de rigoare. În al doilea rând, persoana neumană care ar fi IA ar compromite buna punere în aplicare a răspunderii penale. Așa cum s-a precizat în doctrină, drepturile recunoscute acestor tehnologii ar intra în conflict cu cele cărora ea însăși le este obiect. O inteligență artificială hibridă între subiect și obiect de drept ce ar putea fi considerată ca autor al infracțiunii ar rămâne, totodată, inaptă juridic a îmbrăca o atare calitate. Această insecuritate juridică crescută și analiza ei atentă conduc la constatarea că răspunderea penală a IA nu e fezabilă, cel puțin la actualul stadiu de dezvoltare, deopotrivă, a tehnologiei și a dreptului, la care se adaugă limitele tehnice ale respectivei tehnologii.

*1.2. Neîndeplinirea condițiilor de bază.* Într-adevăr, nu în ultimul rând, se impune a avea în vedere că răspunderea penală e supusă îndeplinirii unor condiții stricte. Aceasta presupune, pe lângă săvârșirea unui fapt antisocial, comiterea lui cu vinovăție, imputabilă autorului său. Această interpretabilitate impune ca cel care a avut un comportament contrar interesului general să fi acționat cu discernământ și liber arbitru. Or, această cerință nu poate fi realizată în privința unei IA întrucât, cel puțin pentru moment, niciuna dintre aplicațiile sale nu e dotată cu asemenea facultăți. Din punctul de vedere al discernământului, nu poate exista răspunderea penală dacă autorul infracțiunii nu poate înțelege că actul său ar fi cauzat un rău societății și ar fi contrar legii. Din cauza acestui fapt, în special lipsa discernământului, e un temei de exonerare de răspundere penală. De aici se ridică problema că răspunderea penală a IA ar însemna recunoașterea existenței unei inteligențe artificiale lucide, care să fie capabilă să înțeleagă sensul activității sale, să judece, să recurgă la rațiune și la apreciere. În pofida promisiunilor în termeni de funcționare, inteligența artificială se limitează, deocamdată, la a simula procese cognitive umane, dând iluzia reproducerii funcțiilor de memorizare, de raționament ori chiar de învățare. Totuși, abordarea antropomorfă a

respectivei tehnologii participă la supraestimarea capacităților sale, dincolo de cele deținute în mod real. Această „aparență de inteligență” nu e posibilă decât din cauza unui algoritm ce constituie o bază de reguli arbitrare implementate în tehnologie. Atunci când IA se confruntă cu o problemă de analiză și de aplicare de reguli conținute în algoritm, aceasta îi permite să deducă în mod logic și mecanic soluții pentru a o rezolva. Așadar, respectiva tehnologie nu poate deci raționa în mod intuitiv, să înțeleagă sensul soluției pe care o propune, să aibă o idee reală, și mai mult, să facă o reală experiență din existența sa pentru a-i ghida funcționarea sa. Această aparență de inteligență și de discernământ nu se bazează, în cele din urmă, decât pe analize de *machine learning* ori *deep learning* care condiționează în mod invariabil rezultatele sale de o pură logică algoritmică. De aceea, soluțiile generate de o atare tehnologie nu pot fi percepute ca expresie a unui discernământ. Așa fiind, condițiile actuale de angajare a răspunderii penale nu permit să se impute o vinovăție inteligenței artificiale. În plus, din punctul de vedere al liberului arbitru răspunderea penală presupune ca individul să fie dotat cu libertatea de a acționa. Altfel spus, punerea în aplicare a răspunderii penale postulează că autorul să nu fie în mod esențial ori fundamental determinat. Totuși IA, oricât de autonomă ar fi ea, nu poate să-și stabilească singură câmpul de acțiune, misiunile ori, în general, metoda de funcționare. Ca atare, acțiunea și autonomia decizională a acestei tehnologii pornesc/depind în mod esențial de acțiunea umană. La stadiul conceperii sale, conceptului algoritmului îi revine rolul de a stabili bornele ce vor delimita capacitatea de acțiune și vor condiționa alegerile efectuate de inteligența artificială pentru realizarea funcției sale. În mod asemănător, alegerea datelor, care vor servi ca suport de antrenament, va influența în măsură notabilă funcționarea sa. La momentul utilizării, instrucțiunile date via prompt, precum și configurația IA limitează, deopotrivă, capacitatea de acțiune a mașinii care se găsește închisă într-un parametraj. Inteligența artificială e aservită și incapabilă să exprime un embrion de voință de natură să caracterizeze o oarecare formă de libertate de acțiune. Ca atare, întrucât exigențele aferente imputabilității nu pot fi identificate la aplicațiile inteligenței artificiale, însuși principiul unei răspunderi penale a acestei tehnologii nu poate fi avut în vedere. S-ar mai putea adăuga faptul că sub imperiul regulii necesității, edificarea normei penale nu se poate întemeia numai pe simple speculații și presupuneri în privința IA și a potențialităților sale, cu riscul de a nu fi aplicabile, și deci a se dovedi inutile. Ca instrument în serviciul omului IA nu poate, cel puțin acum, și nu trebuie să fie preconizată decât sub calificarea de obiect de drept, excluzându-se, prin urmare, răspunderea penală.

**2. Răspunderea penală în domeniul IA. Linii generale.** Pentru cea mai mare parte din evoluțiile tehnologice și, cel puțin pentru o etapă inițială a acestora, se poate presupune, în mod rezonabil, că principiile și regulile de drept penal preexistente sunt suficiente spre a asigura angajarea răspunderii în caz de prejudiciu grav ori alte forme de comportament inacceptabil. Totuși o atare constatare nu e pe deplin valabilă și în privința inteligenței artificiale, întrucât luările de decizie autonome și marea complexitate a proceselor de autoînvățare situate în centrul său, ar putea crea un vid de răspundere din perspectiva reglementărilor de *lege lata*, a jurisprudenței dezvoltate și abordărilor doctrinale pertinente. Ca regulă generală, dreptul penal e considerat ca purtând asupra comportamentului și intențiilor persoanelor umane, fie fizice, fie acționând în numele unor entități (răspunderea persoanelor juridice). Din faptul marii lor complexități, sistemele de înaltă tehnologie pot fi ușor rău înțelese ori necorespunzător învățate de concepatori (proiectanți), fabricanți, regulatori sau utilizatori, ceea ce obligă toate părțile interesate/vizate să-și cunoască drepturile și obligațiile respective. Fiind vorba de procese de luare a deciziei atât de avansate, ambiguitatea și lipsa de precizie pot să facă extrem de dificil, atât pe plan factual, cât și pe cel juridic, să se determine sursa unei vinovății care să antreneze vătămări ori să genereze un

prejudiciu. Specialiștii domeniului remarcă deja că, chiar în condițiile în care generația actuală de roboți autonomi nu pot lua decât un număr restrâns de decizii autonome având efecte asupra exteriorului, e deja dificil să se determine cu certitudine cauza daunelor pe care le-ar putea provoca. Referitor la viitoarele generații de aplicații ale tehnologiilor de IA (precum vehiculele fără conductor) ele suscită provocări considerabile, care ar putea complica și mai mult, în special legătura de cauzalitate. La nivelul actual de dezvoltare a tehnologiilor emergente și gradul de adecvare a dreptului, lucrurile par mai puțin complicate și permit o anumită schematizare. Din acest punct de vedere, într-o primă distincție, cu limitele simplificatoare aferente, vorbim de răspunderea actorilor umani și de situația sistemelor autonome, care conduce, în cele din urmă, ținând cont și de ultimele dezvoltări reglementare, la teza unei răspunderi penale din fapta IA.

*2.1. Răspunderea penală a actorilor umani.* Una din marile provocări ale IA rezidă în dezechilibrul de putere între mașinile autonome și actorii umani care le concep, le controlează și le utilizează. De aici se naște întrebarea: răspunderea penală trebuie să fie atribuită IA ca atare, creatorului sau utilizatorului său? Ca regulă, *conceptorii* (proiectanții) și *dezvoltatorii* de IA sunt responsabili de disfuncționalitățile ori comportamentele deviate ale unui sistem de IA, în special atunci când de aici decurg prejudicii grave (de exemplu, un accident cauzat de un autovehicul autonom), iar aceasta pe mai multe fundamente: în caz de neglijență (dacă proiectantul nu și-a îndeplinit obligațiile de prudență în crearea unui SIA, de pildă, omițând testele de securitate) sau pentru culpa de concepție (dacă sistemul e conceput în așa fel încât să permită luarea unei decizii eronate ori vătămătoare, precum un algoritm discriminatoriu). În privința *utilizatorilor* (finali), aceștia își pot angaja răspunderea penală în caz de utilizare necorespunzătoare a IA, de exemplu, când o întreprindere implementează un sistem de supraveghere automatizată afectând viața privată a angajaților, cu rezonanțe penale ținând de protecția datelor cu caracter personal. Legislația penală va trebui să determine dacă utilizatorii au anticipat în mod suficient riscurile ori au dat dovadă de o culpă manifestă implementând sisteme potențial periculoase, precum în cazul utilizării roboților autonomi în medii umane.

*2.2. Răspunderea penală a sistemelor autonome.* Una din cele mai mari provocări ale răspunderii penale în contextul revoluției IA rezidă în problema răspunderii pentru actele autonome îndeplinite de mașini. Acestea, grație capacității lor de învățare, pot lua decizii fără intervenția umană imediată, făcând mai dificilă atribuirea unei responsabilități. Astfel, un incident cauzat de o IA autonomă (de exemplu, un automobil autonom implicat într-un accident de circulație mortal) ridică următoarea chestiune: poate IA ca atare, în sine, să fie considerată ca răspunzătoare ori aceasta revine întotdeauna umanului, adică proiectantului, utilizatorului său ori unei terțe persoane? Odată cu prefigurarea progreselor tehnologice automate de inteligență artificială s-a ridicat și o atare problemă spinoasă. Într-o opinie imens majoritară, se apreciază că, potrivit stării actuale a dezvoltării tehnico-științifice, e imposibil ca IA însăși să fie considerată subiect de drept penal. În consecință, chiar dacă IA ar fi capabilă să învețe în scopul de a rezolva probleme, nu se poate admite că formele actuale de manifestare ale tehnologiei sunt destul de evaluate spre a acționa prin ele însele. Deciziile astfel luate aparțin, mai degrabă, programării și algoritmilor ce îi sunt integrați, chiar dacă se produc la cererea utilizatorilor. Desigur, din perspectiva unor evoluții accelerate, deja în unele privințe anunțate, o atare constatare s-ar putea schimba în consonanță cu progresele tehnologice aferente. Drept urmare, dacă mașinile dotate cu IA vor deveni suficient de avansate pentru a adopta hotărâri în mod complet autonom, fără aport uman, atunci s-ar ridica problema reformării însăși a paradigmei penale în termenii ei clasici. De remarcat că, într-o opinie rămasă cu totul minoritară, s-a statuat că o răspundere penală a IA e deja, de mai mult timp, posibilă. Dacă identitatea inteligenței artificiale e suficient de avansată, în sensul de a avea *actus reus* și *mens rea*, nu ar exista niciun motiv de a nu fi ținută să răspundă penal

pentru actele sale. În acest caz, cu cât IA ar fi mai avansată, cu atât mai mult ar deveni posibil să i se impute infracțiuni cu o *mens rea* ridicată, mergând până la unele cu una subiectivă (în opoziție cu *mens rea* obiective precum neglijența)<sup>3</sup>. Apărută într-o perioadă în care aplicațiile tehnologiei de IA aparțineau încă Science Fiction, o atare poziție a rămas, însă, până acum singulară și a fost cvasigeneral respinsă.

Desigur, la acest moment IA nu posedă o personalitate juridică, ceea ce face imposibilă inculparea sa, ceea ce implică urmărirea penală a actorilor umani care o proiectează și/sau o utilizează, chiar dacă mașina acționează în mod autonom. Absența unei voințe proprii a SIA împiedică a li se atribui aceeași formă de răspundere precum unui individ uman. Într-o atare situație s-au avansat mai multe perspective de abordare legislativă, precum modelele de răspundere partajată în care proiectanții (conceptorii) și utilizatorii își asumă o parte din răspundere în funcție de gradul de control asupra IA, în cadrul a ceea ce s-a denumit răspunderea penală pentru (din) fapta IA.

## II. Răspunderea penală pentru „fapta inteligenței artificiale”

Invadând rapid întreaga viață socială și interesând deopotrivă pe toți actorii săi, tehnologiile de inteligență artificială oferă avantaje extraordinare, dar antrenează și riscuri diverse, pe măsură. Acestea din urmă pot fi la originea unor atingeri deosebit de grave ale valorilor sociale protejate de legea penală. Chiar dacă anumite elemente privind reacțiile (în registrul preventiv) la asemenea vătămări se regăsesc în reglementarea *ex ante* a dreptului UE al IA [având ca element central *Regulamentul (UE) nr. 2024/1689* din 13 iunie 2024 *de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială*, RIA], persistă totuși multe neclarități în privința contururilor și, în ultimă instanță, a regimului juridic aferent răspunderii penale a exploatantului unei aplicații a IA care, în mod autonom, provoacă o astfel de vătămare. Dacă RIA are vocația de a atenua riscurile asociate sistemelor de IA, el nu le diminuează total, până la eliminare. Atunci când un atare risc se concretizează, poate provoca o vătămare/daună, situație în care poate interveni răspunderea sub diversele sale forme de manifestare: civilă, pentru produsele cu defecte, penală etc., în raport cu cadrul unional-european de referință<sup>4</sup>. Față de fundamentul și de condițiile de angajare, din perspectiva, în special, a textelor juridice europene, răspunderea penală avută în vedere este orientată spre deficitele în materie de control al riscurilor previzibile generate de IA, de natură să se realizeze într-o faptă care ar întruni elementele constitutive ale conținutului unei infracțiuni. Sunt aspecte care conduc la noi dezvoltări teoretice în contextul afirmării noilor tehnologii, în frunte cu cele de IA.

**1. Preliminarii generale introductive.** Este de domeniul evidenței că, astăzi, *inteligența artificială* reprezintă, deopotrivă, o realitate tehnologică și una juridică, încadrată normativ sub semnul conformității și responsabilității<sup>5</sup>. Reglementarea *ex ante* a introducerii pe piață a tehnologiilor de IA, plecând de la o analiză a riscurilor, caracteristică unei metode de conformitate ori de *compliance*, aferentă AI Act nu epuizează problematica răspunderii în materia inteligenței artificiale. În privința mecanismelor de desemnare, *ex post*, a unui responsabil în caz de daune create de aplicațiile IA, textele cadru rămân insuficiente. În materie de răspundere civilă s-a ajuns

---

<sup>3</sup> G. Hallevy, *The Criminal Liability of Artificial Intelligence Entities – From Science Fiction to Legal Social Control* (2010), Akron Intellectual Property Journal nr. 4, p. 181.

<sup>4</sup> L. Godefroy, *Droit de l'intelligence artificielle*, Editions Elipses, Paris, 2025, p. 310.

<sup>5</sup> P.-F. Laslier, *La responsabilité pénale du fait de l'intelligence artificielle: une approche par les risques*, în „Recueil Dalloz” nr. 22, 19 iunie 2025, p. 1064-1069.

la o soluție parțială prin Directiva (UE) nr. 2024/2853 din 23 octombrie 2024 privind răspunderea pentru produsele cu defecte și ratarea propunerii de directivă, din 28 septembrie 2022, privind răspunderea civilă în domeniul IA, având ca ambiție să completeze și să modernizeze cadrul unional-european în această privință, prin introducerea, pentru prima dată, de reguli specifice relative la daunele cauzate de sistemele de IA (retrasă la 11 februarie 2025 de Comisia Europeană). Totuși, prima are meritul de a moderniza regimul de răspundere „din fapta produsului cu defecte”, renovând condițiile sale de aplicare, în special în raport cu specificitățile IA. Mai întâi, aceasta e considerată ca un „produs”, putând să angajeze răspunderea fără culpă a fabricanților. Apoi, se creează o daună materială ori imaterială, cu excluderea celor pur economice și a atingerilor aduse drepturilor fundamentale. În fine, chiar dacă sarcina probei revine întotdeauna victimei daunelor, aceasta e ușurată prin jocul prezumțiilor de defectuzitate și de cauzalitate, pentru a ține seama de datele complexității tehnice și științifice a sistemelor de IA<sup>6</sup>. Recunoașterea parțială a unei răspunderi din fapta inteligenței artificiale în cadrul răspunderii pentru prejudiciile cauzate de produsele cu defecte, considerată ca o răspundere de tipul al treilea, o formă de răspundere specială, derogatorie de la răspunderea civilă delictuală, creează premisele, cel puțin teoretice, unor evoluții asemănătoare și în planul răspunderii penale<sup>7</sup>. Și aceasta în condițiile în care, dimpotrivă, zona penală a problemei a rămas mai degrabă în penumbră, neîntrând, cel puțin până acum, în atenția legiuitorului european ori/și național. În atari circumstanțe și până la o eventuală complinire a acestei lipse (ori chiar în pregătirea unei reglementări suplimentare a problemei), rezolvarea chestiunilor pendinte presupune recurgerea la cadrul juridic comun în vigoare.

**2. Răspunderea penală pentru fapta IA.** Noutatea realităților tehnologice și ineditul implicațiilor lor juridico-penale au făcut ca poziționările teoretice aferente să rămână puțin numeroase și abordările relativ parțiale<sup>8</sup>. În mod indiscutabil, IA, prin aplicațiile sale, poate fi o sursă de vătămări deosebit de grave ce pot fi aduse anumitor valori sociale esențiale, justificând astfel recurgerea la instrumentul dreptului penal ca *ultima ratio*. Exemplele, deocamdată mai mult sau mai puțin potențiale, sunt deja destul de numeroase și se înmulțesc exponențial. Este vorba, printre altele, de afectarea demnității umane și a autodeterminării prin conotarea socială a persoanelor pornind de la modul lor de viață, caracteristici individuale ori trăsături de personalitate, de programe care evaluează probabilitatea de comitere a unei infracțiuni, exclusiv pe baza unui profilaj de date și pot conduce la instituirea unor practici discriminatorii din cauza prejudecăților care le afectează sau de situația în care algoritmiile rețelelor sociale ajung să contribuie uneori la declanșarea unor tulburări deosebit de grave prin difuzarea, în mod viral, de conținuturi ilicite. Nu este, prin urmare, surprinzător, că în asemenea situații este reclamată din ce în ce mai frecvent intervenția dreptului penal, de vreme ce inteligența artificială este în măsură să amplifice o situație infracțională ori să faciliteze survenirea sa. Din această perspectivă se ridică

---

<sup>6</sup> J. Charpenet, *Les nouvelles conditions de la responsabilité des produits défectueux à l'aune de l'IA*, Dalloz IP/IT no. 6, Juin 2025, p. 320 și urm.

<sup>7</sup> M. Duțu, *Probleme și dileme privind necesitatea, oportunitatea și posibile dimensiuni ale regimului juridic al răspunderii civile privind inteligența artificială*, în Pandectele Române nr. 3/2025; pentru o abordare de drept comparat: O. Gout (coord.), *Responsabilité civile et intelligence artificielle*, Collection du GRERCA, Editions Bruylant, Bruxelles, 2022.

<sup>8</sup> Pentru doctrina franceză se citează, în acest sens, în principal: J.-C. Planque, «*Robotum delinquere potest?*» *L'intelligence artificielle et la responsabilité pénale*, „Droit pénal”, 2022, no. 6 Etude16; E. Dreyer, *Intelligence artificielle et droit pénal*, în: A. Bensamoun, Gr. Loiseau, „*Droit de l'intelligence artificielle*”, 2e édition, LGDJ, Paris, 2022, p. 257 și urm.

însă problema modalităților tehnice de angajare a răspunderii penale pentru „fapta IA” și a circumstanțelor aferente.

2.1. *Modalități de angajare și de exprimare.* Deja o asemenea calificare a procesului vătămător ca „faptă a IA” ridică, totuși, o chestiune teoretică importantă: în caz de vătămări cauzate prin acțiuni controlate cu ajutorul unei inteligențe artificiale, cum vom ajunge să atribuim în mod retrospectiv o vinovăție penală agentului care asigură controlul? În această privință, doctrina a avansat o serie de propuneri și a adus unele clarificări. Vorbind de prima dintre ele, se are în vedere a se preconiza o responsabilitate a IA înseși, așadar una presupunând chiar calificarea vătămării ca „faptă a inteligenței artificiale”, în sensul în care fapta mașinii este asimilată celei atribuite unei persoane fizice sau juridice. Cel puțin deocamdată, în raport deopotrivă cu stadiul de dezvoltare al tehnologiei și datele progresului juridic pertinent, nu se admite, în principiu, să se confere personalitate juridică IA și, implicit, o capacitate penală, care să-i permită să răspundă penal pentru vătămrile pe care le generează. În afară de „a da peste cap dreptul”, rămâne de văzut cum s-ar putea justifica, prin urmare, imputarea unei responsabilități unei realități lipsită de materialitate, rece și despuată de orice conștiință (până la dovada contrară!), permițându-i, în forul său interior să discearnă partea licită și ilicită a acțiunilor sale. Ca atare, așa-zisa răspundere penală „pentru fapta IA” este, deci, de fapt, cea atribuită unui subiect de drept responsabil, persoană fizică sau juridică, care întreține o legătură substanțială cu sistemul, fie dezvoltându-l (*conceptorul, proiectantul*), fie utilizându-l (*utilizatorul*), aceste două calități putând să fie aici înglobate, din rațiuni operaționale, sub termenul generic de *exploatant* al IA.

Într-o a doua propunere luată în considerare, se disting două ipoteze, de dificultăți inegale, în termeni de imputare, după cum „fapta IA” e una subordonată sau autonomă. În prima ipostază, infracțiunea astfel comisă e consecința instrucțiunilor formulate de agent. În acest caz nu se ivește nicio dificultate, dat fiind faptul că IA apare ca fiind instrumentul infracțiunii cu același titlu, de exemplu, precum o armă. Exploatantul va răspunde atunci de faptul incriminat ca autor, așa încât ipoteza aparține dreptului penal special și se detașează de chestiunea imputării. Poate fi situația, de pildă, în care, dacă tehnologia e folosită în scopuri de hipertrucaj ori deepfake răuvoitor constituie infracțiuni specifice, prevăzute ca atare în legislația penală specială. În cea de-a doua, infracțiunea rezultă, de această dată, dintr-o „decizie” luată din inițiativa inteligenței artificiale, fără ca exploatantul său să-i fi ordonat să o comită. Acesta ar fi, de exemplu, atunci când softul ia o decizie discriminatorie împotriva unei persoane pentru acordarea unui împrumut, iar motorul de căutare care ar genera în mod automatizat termeni injurioși pe baza cuvintelor-cheie ori algoritmul de recomandare al unei rețele sociale a amplificat vizibilitatea conținuturilor ilicite. S-ar putea reproșa exploatantului în aceste condiții pierderea controlului asupra sistemului său de IA aflat la originea vătămării de natură penală? Angajarea unei răspunderi penale a acestuia în asemenea condiții nu ar deforma oare în mod excesiv principiul răspunderii pentru fapta proprie până la punctul unui fel de răspundere penală pentru fapta lucrurilor? Cel puțin în doctrina franceză, cu raportare la dreptul penal pozitiv din Hexagon, s-a apreciat că nu ar fi util să se creeze o situație specifică de imputare penală, întrucât ar fi suficient dreptul comun al răspunderii penale, cu atât mai mult cu cât acesta se poate sprijini pe avansurile înregistrate în general de legislația survenită între timp în materia digitalizării. Plecând de la respectivele texte și în special de la AI Act, răspunderea penală s-ar putea astfel întemeia pe un „deficit de control” al riscurilor previzibile generate de IA, deficit care a condus la realizarea vătămării incriminate. Nu mai puțin însă, o asemenea situație reclamă o analiză aprofundată deopotrivă, a fundamentului și condițiilor angajării răspunderii penale a exploatantului.

2.2. *Fundamentul.* Ca răspundere personală, răspunderea penală a exploatantului IA trebuie să fie fondată pe propria sa vinovăție și care presupune lipsa culpabilă a controlului exercitat asupra

utilizării unei forme de inteligență artificială ce prezintă un risc. Aceasta înseamnă că fundamentul răspunderii sale penale ar fi, o dată unul obiectiv, întrucât exploatantul trebuie să aibă controlul asupra sistemului său de IA și apoi un altul subiectiv, în aceea că răspunderea lui s-ar baza pe o neglijență din partea sa în exploatarea IA.

Referitor la primul, conform teoriei penale exploatantul răspunde pentru o infracțiune „comisă în mod autonom” (astfel *descrierea* procesului faptic obiectiv, care nu se confundă însă cu *calificarea juridică* a acestui proces!) de IA numai atunci când e titularul unei capacități de exercitare a dominației materiale a proceselor tehnologice care îi permite să anticipeze producerea vătămării incriminate. Mai precis, „faptul infracțional al IA” nu poate fi imputat agentului decât cu condiția ca el să asigure controlul efectiv al formei de inteligență artificială în momentul săvârșirii infracțiunii. Tocmai acest element ar fi de natură să fondeze în mod obiectiv imputarea „faptei IA” exploatantului ei, tot astfel precum este determinat și fundamentul răspunderii civile pentru fapta lucrurilor aflate sub pază. Și totuși, simplul control al IA apare insuficient pentru ca el singur să justifice angajarea răspunderii penale a exploatantului. Așa cum ne relevă AI Act, funcționând la diferite niveluri de autonomie, sistemele de IA beneficiază de o marjă de independență în luarea deciziei în raport cu conceptorul (proiectantul) și, *a fortiori*, și cu utilizatorul lor. Autonomia IA, care îi permite să evolueze constant, plasează pe exploatantul său în imposibilitatea de a anticipa și, deci, de a controla ansamblul deciziilor luate de sistem. Pe de altă parte, a afirma că IA ar scăpa complet controlului omului din cauza autonomiei, ar fi în egală măsură exagerat, câtă vreme omul conservă întotdeauna un anumit control asupra acestor tehnologii, inclusiv în privința celor bazate pe învățarea automată, dat fiind faptul că parametrările algoritmului, precum și datele de antrenament rămân întotdeauna concepute și alese de proiectanții săi. În urma programării ori utilizării sale, agentul este în măsură să identifice, în mod prospectiv, riscurile previzibile aferente sistemelor IA, astfel încât, cunoscându-le, el le poate anticipa în scopul de a le neutraliza. În aceasta ar rezida, deci, sursa răspunderii penale a agentului: controlul riscurilor IA! O analiză ce ar confirma dreptul UE în materie, care stipulează obligațiile ce revin operatorilor economici ce dezvoltă ori implementează o IA cu referire la riscurile ocazionate de aceasta.

Referitor la marile platforme *on-line* și marile motoare de căutare, art. 34 din Regulamentul (UE) nr. 2022/2065 din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale (Digital Services Act) impune furnizorilor să identifice, să analizeze și să evalueze cu diligență orice riscuri sistemice ce sunt cauzate de proiectarea (concepția) sau de funcționarea serviciilor și a sistemelor lor aferente, inclusiv a sistemelor algoritmice. Specific, în privința sistemelor de IA cu grad ridicat de risc, AI Act prevede obligații ce revin mai multor actori, ținând seama de riscurile ce afectează fiecare dintre etapele ciclului de viață al sistemelor de IA. La momentul proiectării, persoanele ce dezvoltă o IA – furnizorii – sunt, de exemplu, obligați să prevină riscurile susceptibile să se nască în timpul utilizării normale a unui sistem de IA cu grad ridicat de risc, în special prin implementarea unui sistem de gestiune a riscurilor. Înainte de utilizare, persoanele care folosesc o IA cu grad ridicat de risc – implementatorii – trebuie, de asemenea, să anticipeze respectivele riscuri, cum ne arată, de exemplu, obligația ce le revine de a supraveghea sistemul în cauză. Totuși, numai controlul riscurilor IA a căror realizare s-a concretizat într-o vătămare nu ar fi suficient, el singur, pentru angajarea unei răspunderi penale, aceasta trebuind situată și pe bazele subiective ale unei vinovății penale. Din acest ultim punct de vedere, angajarea răspunderii penale „pentru fapta IA” presupune imputarea unei vinovății personale, așadar reproșabilă subiectiv persoanei sub controlul căreia se află această IA, iar această ultimă operațiune nu este deloc simplă, câtă vreme vătămarea produsă prin exploatarea unui algoritm „inteligent” apare ca dificil dacă nu chiar imposibil de corelat cu o stare psihică a exploatantului, pentru a decela o intenție sau o culpă

penală: sprijinindu-se pe tehnica învățării automate (*machine learning*), aceste sisteme sunt autonome în luarea deciziei, iar această decizie este distinctă de procesele psihice cognitive și volitive ale proiectanților (conceptorilor) și utilizatorilor săi. Cel puțin în cazul angajării răspunderii penale pentru infracțiunile săvârșite din culpă, acest obstacol poate fi totuși depășit: în cazul vătămării cauzate de un sistem IA va conta mai puțin dacă exploatatul nu a dorit rezultatul produs, iar simplul fapt că acesta a fost previzibil și că agentul nu a făcut nimic spre a-l împiedica ar fi suficient pentru a fi în prezența unei neglijențe. Mai precis, întrucât cunoștea ori ar fi trebuit să cunoască riscul creat de algoritmul său, exploatatului i s-ar putea reproșa un comportament imprudent în măsura în care nu ar fi utilizat toate mijlocele necesare pentru a împiedica survenirea riscului. Mai exact spus, a nu lua toate precauțiile pentru a evita ca un robot să facă o proastă alegere, i se poate reproșa exploatatului ca vinovăție în forma culpei, ca temei subiectiv pentru angajarea răspunderii penale<sup>9</sup>.

Cu toate acestea, soluția propusă rămâne totuși imperfectă, câtă vreme *de lege lata* infracțiunile săvârșite din culpă se limitează mai ales la vătămările aduse vieții, integrității corporale sau sănătății persoanei. Desigur, aceste infracțiuni acoperă o parte semnificativă a vătămărilor produse de IA, dar, în același timp, e de domeniul evidenței că acestea nu sunt singurele susceptibile a fi cauzate ori cel puțin facilitate de o atare tehnologie. În ipoteza în care terții răuvoitori ar deturna parametrii lor, anumite sisteme de IA pot, într-adevăr, să fie aduse să transmită sau să difuzeze conținuturi defăimătoare ori injurioase, tot astfel precum, în măsura în care este afectat de prejudecăți încă de la proiectarea sa, softul poate genera conținuturi discriminatorii, toate acestea fiind însă infracțiuni săvârșite cu intenție care, dacă sunt comise prin intermediul IA nu ar putea să fie reproșate exploatatului, dat fiind că vinovăția acestuia din urmă în asemenea cazuri e o simplă neglijență, în orice caz din culpă.

Pentru a remedia acest neajuns, constând în imposibilitatea de a angaja răspunderea penală a exploatatului IA, ar fi posibil să se conceapă o variantă „ne-intențională” a acestor infracțiuni în situația în care ar fi comise prin intermediul IA. Mai precis, s-ar putea preconiza crearea de infracțiuni săvârșite din culpă, incriminând în mod specific atingerile aduse onoarei și reputației persoanelor sau liniștii publice, precum și discriminările, în ipoteza în care respectivele vătămări ar fi provocate de un sistem de IA ca urmare a unei neglijențe ori a unei imprudențe a exploatatului.

**2.3. Condiții.** În ceea ce privește condițiile de aplicare, acestea se referă la existența faptei ilicite și, respectiv, la vinovăția penală. În privința celei dintâi, ea e presupusă a fi urmată de o legătură de cauzalitate. Referitor la situația exploatatului unui SIA, există însă riscul de a se ajunge pe această cale la un „automatism” al sancțiunii, întrucât în cazul vătămării produse de IA, aceasta riscă a fi atașată în mod sistematic de o lipsă de vigilență a agentului care îi asigură controlul; răspunderea penală ar tinde în acest mod să se obiectiveze, prefigurând astfel ipoteza unei răspunderi penale pentru produsele defectuoase. În lumina reglementărilor UE din materia digitalizării, plecând de la observarea obligațiilor ce incumbă diferiților participanți, o abordare asemănătoare fiind, de altfel, reținută și de fosta propunere de directivă relativă la răspunderea civilă în materie de IA (abandonată la 11 februarie 2025), care se sprijinea în special pe obligațiile prevăzute de AI Act, în vederea degajării anumitor prezumții de cauzalitate care să lege vinovăția responsabilului pentru prejudicii provocate de sistemele de IA. Referitor la abatere, aceasta ar putea consta într-o neglijență în prevederea și analiza riscurilor sistemului de IA căruia exploatatul trebuie să-i asigure controlul. În concret, vinovăția ar consta într-o neglijență privind evaluarea acestor riscuri, din moment ce regulamentul unional-european impune, în anumite ipoteze, un asemenea demers, precum și în cazul marilor platforme sau motoare de căutare, în

---

<sup>9</sup> E. Dreyer, *Intelligence artificielle et droit pénal*, op. cit., p. 562.

condițiile Digital Service Act, sau și a furnizorilor ori implementatorilor de sisteme de IA cu grad ridicat de risc, iar abaterea de la standardul diligenței obiectiv necesare ar putea fi imputată exploatantului care nu a luat măsurile suficiente pentru a detecta eventualele riscuri în timpul proiectării ori al utilizării IA, precum și al realizării studiilor de impact sau al stabilirii unei cartografii a riscurilor.

Vătămarea provocată prin IA ar putea, de asemenea, să fie legată de o carență în serviciul de securitate, precum în cazul unui algoritm care ar cauza un prejudiciu ca urmare a unei deturnări a funcționării sale de către un terț, această deturnare fiind făcută la rândul ei posibilă de o breșă de securitate imputabilă exploatantului, precum un soft deturnat de la obiectivul său atunci când e integrat într-un robot ucigaș. Dacă această manipulare e fapta unui terț răuvoitor, nu ne rămâne decât să considerăm că a fost posibilă datorită unei breșe de securitate a sistemului atașabilă proiectantului. Or, în privința IA cu grad ridicat de risc AI Act impune furnizorilor să ia măsuri în termeni de securitate cibernetică a sistemului cu scopul precis de a-l proteja împotriva eventualelor tentative de deturnare a utilizării comportamentului ori funcționării sale. O exigență asemănătoare se regăsește și în cazul modelelor de IA de uz general care prezintă un risc sistemic. Din toate aceste elemente și în scopul de a limita întinderea răspunderii exploatantului, rezultă că faptul reproșat acestuia din urmă ar trebui să constea în neexecutarea unei obligații de prudență ori de diligență în materie de asigurare a securității prevăzute de lege ori de regulament, ceea ce privește, în special, regulamentele UE având în vedere aplicabilitatea lor directă.

Dincolo de distincția între cauzalitatea directă și cea indirectă, potrivit raportului spațio-temporal întreținut între „fapta IA” și vătămarea susceptibilă să angajeze răspunderea penală, în materia de față mai operează și o altă distincție după cum „fapta IA” este susceptibilă să apară în chip de *causa proxima* sau *causa remota* a vătămării. Astfel, sistemul de IA poate să fie mai întâi sursa directă a daunei, generând, de exemplu, un *output* constând în afirmații injurioase ori defăimătoare, caz în care vinovăția exploatantului, ținând de caracterul defectuos al sistemului însuși, se află într-un raport direct de cauzalitate cu vătămarea. Apoi, IA poate însă apărea și ca o cauză îndepărtată, în timp sau/și în spațiu, de survenire a vătămării, atunci când vătămarea este cauzată în mod nemijlocit de unul sau mai mulți terți, însă producerea ei a fost posibilă datorită unei defecțiuni a sistemului informatic, în așa fel încât acesta din urmă a constituit un context favorabil survenirii sale, precum în cazul acelor algoritmi rețelelor sociale care permit o distribuire virală de conținuturi ilicite, contribuind astfel la o emulație colectivă violentă și incitând terțe persoane la săvârșirea de infracțiuni în realitatea fizică. Această amplificare poate fi determinată de parametrii inițial defectuoși ai algoritmului în timpul proiectării (conceperii) sale, împiedicându-l să distribuie conținuturi conflictuale, ceea ce poate fi imputabil unei imprudențe vinovate a exploatantului; creând contextul daunei, o atare neglijență e îndepărtată în procesul causal, așa încât e vorba de o cauzalitate indirectă.

Departate de a fi anodine, aceste considerații asupra cauzalității permit clarificarea contururilor vinovăției penale susceptibile să fie atribuită exploatantului, în măsura în care stabilirea acesteia nu poate fi separată de intensitatea legăturii de cauzalitate. În ipoteza în care abaterea exploatantului s-ar prezenta drept cauza directă a daunei, o culpă simplă, cu imprudență ar fi suficientă să angajeze responsabilitatea sa. Aceasta ar presupune stabilirea faptului că agentul era în măsură să cunoască riscul prejudiciabil al IA, ținând seama de capacitățile și mijloacele de care dispunea, precum și de starea actuală a cunoștințelor științifice. Așadar, riscul suscitât de IA trebuie să fie previzibil în mod rezonabil, ceea ce se poate extrage dintr-o lectură circumstanțiată a faptelor. Pentru proiectantul IA aceasta ar depinde hotărâtor de mijloacele pe care le-ar avea la dispoziție, spre a decela aceste riscuri, prin intermediul studiilor de impact. Pentru utilizatorul de IA, cunoașterea riscului ar putea să fie indusă de informațiile de care se dispune asupra funcționării

și parametrilor sistemului, informații ce pot fi obținute din instrucțiunile de utilizare a căror realizare revine proiectantului și a căror observare este obligatorie, în special atunci când în cauză este un sistem de IA cu grad ridicat de risc. Dacă neglijența exploatantului întreține numai un raport *causal* indirect cu atingerea cauzată de IA, vinovăția ar presupune fie încălcarea în mod manifest deliberat a unei obligații particulare de securitate ori de prudență, prevăzută de lege ori regulament, fie o culpă caracterizată expunând o terță persoană la riscuri a căror gravitate nu poate fi ignorată. În acest fel ar fi reprimată, în mod general, și lipsa voinței agentului de a nu remedia un risc ocazionat de SIA și efectiv cunoscut.

În privința *culpei calificate*, dacă neglijența exploatantului întreține un raport *causal* indirect cu atingerea cauzată de IA, vinovăția cerută ar fi una calificată, care constă fie într-o violare în mod manifest deliberată a unei obligații particulare de securitate ori de prudență, prevăzută de lege ori regulament, fie într-o culpă caracterizată expunând pe altul la un risc de o gravitate pe care agentul nu o poate ignora. Ar fi astfel reprimată, în mod general, cunoașterea efectivă a riscului ocazionat de SIA, având, totodată, voința de a nu-l remedia. Desigur, se ridică și problema dacă o atare perspectivă e perfect operațională.

Această gradație a vinovățiilor nu poate să privească decât persoanele fizice. În prezența uneia juridice, exploatantul unui SIA, o simplă culpă prin imprudență ar fi suficientă spre a angaja răspunderea sa penală. În plus, frontiera între culpa simplă și cea calificată nu e întotdeauna ușor de trasat, în special atunci când abaterea exploatantului constă în nerespectarea unei obligații prevăzute de un regulament al UE. Unele dintre ele ating un înalt nivel de precizie asupra riscurilor preconizate, precum și în privința mijloacelor de remediat, în așa fel încât se poate aștepta de la un profesionist diligent să facă legătura între infracțiunea adresată și riscul de care ne temem. Așa se face că, de pildă, art. 34 din Digital Services Act, după ce a dispus platformelor foarte mari și motoarelor de căutare să ia măsuri vizând a atenua riscurile sistemice, listează mijloacele spre a ajunge aici, precum adaptarea concepției ori a funcționării serviciului lor sau a testului, precum și adaptarea sistemelor algoritmice. Cunoașterea efectivă a riscului ar fi astfel prezumată ca urmare a nerespectării normelor europene, însă analiza nu e, totuși, la adăpost de critică: în loc de a cere cunoașterea unui risc efectiv creat de IA pentru a stabili culpa exploatantului, raționamentul probatoriu s-ar opri la o simplă nerespectare în cunoștință de cauză a unor reglementări unional-europene, operând astfel o deplasare excesivă a obiectului probei, și acesta cu riscul de a face cvasiautomată angajarea răspunderii penale a exploatantului.

În privința propunerilor de *lege ferenda* din perspectiva unor astfel de considerații și față de atari concluzii, nu par lipsite de interes cele vizând incriminarea expresă a atingerilor aduse onoarei, considerației și liniștii sau discriminărilor cauzate de un SIA.

### III. Preocupări de construire a unei răspunderi penale privind IA

Generate în contextul emergenței tehnologiilor de IA post-2010 și accelerate sub impactul apariției și afirmării IA generative (2023), preocupările de analiză, de reglementare și de reflecție referitoare la răspunderea privind IA au privit concomitent cele două forme fundamentale de manifestare a sa: cea civilă și, respectiv, cea penală. Dacă prima a ajuns până la stadiul de propunere de directivă (2022), în privința secunde demersurile s-au oprit la faza unor recomandări și documente de reflecție.

**1. Diligențe depuse în plan reglementar.** În condițiile avântului preocupărilor legate de „explozia” noilor tehnologii și de guvernanta dezvoltărilor inteligenței artificiale, în perspectiva tradițiilor de abordare reglementară a noilor provocări societale majore, în cadrul Consiliului

Europei s-a pus și problema elaborării unui instrument interstatal care să contribuie la instituirea de norme armonizate vizând răspunderea penală în cadrul utilizărilor aferente IA. Evoluțiile contradictorii din ultimii ani au făcut însă ca demersurile, generate încă în 2018, de reflecție și de formulare de propuneri privind un cadru european, cu vocație universală privind răspunderea penală în domeniul IA, să fie abandonate și să aibă puține șanse de reluare, de evoluție și de concretizare normativă<sup>10</sup>, rămânând în așteptarea unor conjuncturi mai favorabile.

Viziunea inițială în materie a UE a fost exprimată în *Rezoluția Parlamentului European din 6 octombrie 2021 privind inteligența artificială în dreptul penal și utilizarea sa de către autoritățile polițienești și judiciare în cauzele penale* [2020 (2016) INI].

Referitor la subiectul de față, în considerentul J al documentului găsim aprecierea că „este imperativ să se stabilească un model clar de atribuire a responsabilității juridice pentru efectele potențial prejudiciabile ale sistemelor de IA în domeniul dreptului penal”, că „dispozițiile reglementare în materie ar trebui să mențină responsabilitatea umană și trebuie să vizeze, înainte de toate, evitarea oricărui efect nefast”. În consecință, se estimează că (punctul 13), deși „e dificil să se stabilească în mod concret responsabilitatea juridică pentru daunele potențiale, ținând seama de complexitatea proceselor de dezvoltare și funcționare ale sistemelor de IA”, „e necesar să se creeze un regim clar și echitabil pentru atribuirea răspunderii juridice a consecințelor negative potențiale ale acestor tehnologii digitale avansate”; se subliniază, totuși, „că obiectul trebuie să fie, înainte de toate, acela de a se evita ca atari consecințe să nu se producă efectiv” și, în consecință, se cere „respectarea principiului precauției în toate aplicațiile IA în cadrul represiv”. Referitor la răspunderea juridică, se arată că acesta se impune să „incumbe unei persoane fizice sau juridice, care trebuie întotdeauna să fie identificată, în caz de decizii luate cu ajutorul IA”, precum și că e nevoie „să se garanteze transparența structurilor societăților care produc și generează sistemele de IA”. Deși tributare momentului tehnologic de emiterie a documentului, concluziile sale își păstrează, în mare parte, valabilitatea.

Instituit și dezvoltat spre a judeca actele umane, dreptul penal și răspunderea sa se exprimă cel mai elocvent sub forma pedepselor aplicabile. Studiile preliminare diferitelor tentative de reglementare au surprins și descris trei reacții posibile. Referitor la prima, s-a considerat că intervenția dreptului penal nu-și are locul întrucât IA nu e umană, e prin natura și chiar definiția sa „artificială”. Așadar, în privința ei nu se poate vorbi de pedeapsă și poate interveni numai răspunderea civilă pentru indemnizarea victimei (umane). În a doua perspectivă, s-a căutat a se formula o răspundere penală obiectivă care ar putea, de exemplu, să fie atribuită constructorului de autovehicul autonom ori conectorului (proiectantului) algoritmului. Așadar, o răspundere ce ar pune în discuție învățarea profundă a mașinii. S-a ridicat însă dilema: dacă am considera o flotă de mașini, fiecare cu aceeași experiență, aceasta ar beneficia ansamblului. E just, așadar, să se urmărească conectorul algoritmului, dacă mașina a adoptat decizia conform propriei învățări? În

---

<sup>10</sup> În urma celei de-a 78-a sesiuni plenary a Comitetului European pentru Probleme Penale (Criminale) al Consiliului European, din noiembrie 2020, și pe baza rezultatelor studiului de fezabilitate (4 septembrie 2020), a fost constituit un comitet de redactare, însărcinat cu pregătirea unui instrument privind IA și dreptul penal, având ca punct central conduita automatizată a vehiculului. Documentul de reflecție inițial, realizat în 2018, avea ca titlu *Inteligența artificială și răspunderea penală în statele membre ale Consiliului European. Cazul vehiculelor autonome*. Dacă la sesiunea din 2021 s-a propus ca preconizatul document să fie o convenție, în fața reticențelor unor țări, la cea din 2022 s-a luat în considerare o recomandare care să furnizeze orientări statelor care dispun de cadre pertinente limitate și/sau nu sunt membre ale UE. Printre chestiunile de conținut ale anteproiectului se afla, în privința dreptului penal material, și cea vizând „răspunderea penală a operatorilor și furnizorilor de sisteme de IA”. Demersul de analiză reglementară s-a oprit la un atare stadiu.

al treilea caz s-a considerat că IA ar putea să fie răspunzătoare penal, așa cum s-a statuat deja în situația persoanelor juridice (morale), precum o societate comercială sau o asociație fără scop lucrativ. O idee oarecum fezabilă, care rămâne a-și definitiva contururile în raport cu evoluția tehnologică și a-și preciza dimensiunile și semnificațiile juridice în consonanță cu dezvoltările dreptului penal. Și, oricum, este o ipoteză încă prematură, cel puțin la acest moment. Desigur, în teorie, persoanele juridice ar putea fi ținute răspunzătoare penal de implementarea ori de utilizarea unui sistem de IA care înfrânge legea. Și tocmai de aceea se manifestă tendința elaborării unei încadrări juridice a folosirii sistemelor de IA. Totuși, și în această privință, elementul moral subiectiv necesar caracterizării infracțiunii face angajarea sa dificilă, deopotrivă în cazul unei infracțiuni intenționale și în cel al uneia săvârșită din neglijență.

În scopul prevenirii riscurilor penale legate de puternica dezvoltare a sistemelor de IA, au fost elaborate mai multe reglementări, încercându-se să se furnizeze un cadru legal în materie, în special la nivel european. Chiar dacă Convenția de la Budapesta privind criminalitatea informatică din 23 noiembrie 2001 (ratificată de România prin Legea nr. 64 din 24 martie 2004) pare a fi precursorul reglementar și în privința răspunderii penale aferente IA, rolul major revine RIA care determină cadrul juridic al utilizării inteligenței artificiale de către întreprinderi și creează astfel eventualele repere de raportare a posibilei răspunderi penale. Se promovează astfel o abordare de clasificare a riscurilor legate de sistemele de inteligență artificială al cărei rezultat determină în ce măsură aceste SIA pot ori nu să fie utilizate; se interzic anumite folosințe care ar putea aduce atingere securității și drepturilor fundamentale. În plus, obligațiile de transparență stabilite nu pot fi decât benefice prevenirii și detectării infracțiunilor. Există deci la nivel european o voință, fără echivoc, de a încadra utilizarea SIA; totuși, față de mizele penale pe care le reprezintă instrumentalizarea lor, respectivul act legislativ nu e suficient pentru a guverna răspunderea penală a persoanelor juridice utilizatoare de IA. În concret, chiar dacă RIA interzice anumite practici și instaurează obligații de transparență, el nu cuprinde dispoziții penale exprese. De aceea e necesară adaptarea regulilor răspunderii penale actuale la sistemele de inteligență artificială și regimul lor juridic instituit prin RIA. La nivel național, dreptul penal, în starea actuală, nu poate răspunde în mod pe deplin satisfăcător reprimării infracțiunilor cauzate prin intermediul utilizării SIA. Noțiunile de autonomie și de control se opun unei caracterizări certe de act intențional sau de neglijență. Devine, deci, necesară adaptarea dispozițiilor penale actuale la specificitățile inteligenței artificiale și în particular a conceptelor de vinovăție și a elementelor ce caracterizează infracțiunea, în scopul de a le face aplicabile în contextul utilizării sistemelor de IA de către persoanele juridice.

**2. Preocupări doctrinale. Recomandările AIDP în problemă.** Cel de-al XXI-lea congres (centenar) al Asociației Internaționale de Drept Penal (Paris, 25-28 iunie 2024) a avut ca temă *Inteligența artificială și Dreptul penal*, cu patru direcții/dimensiuni de abordare: răspunderea penală și inteligența artificială, infracțiunile (penale) și IA, procedura penală și inteligența artificială și dreptul penal internațional și inteligența artificială.

Subiectul de față a făcut obiectul *Recomandărilor* participanților la colocviul internațional pregătit de Secțiunea I, *Categorii tradiționale de drept penal și IA* (Syracusa, 14-17 septembrie 2022)<sup>11</sup> și își păstrează și, la acest moment, în multe privințe, actualitatea.

Mai întâi, potrivit documentului „La starea actuală a lucrurilor” nu există nicio bază, nici o coerență normativă în materie de funcție a sancțiunilor penale *pentru a acorda personalitate juridică sistemelor de IA*, care au grade de autonomie variate, cu consecința refuzului unei

---

<sup>11</sup> *Résolutions du XXIe Congrès International de Droit Pénal*, Paris, 25-28 Juin 2024; „Revue internationale de droit pénal”, 29 avril 2025.

răspunderi penale a inteligenței artificiale ca atare. Și aceasta întrucât pe de o parte, din punct de vedere ontologic, agenții umani se disting de sistemele de inteligență artificială, acestea din urmă nedispunând de conștiință care să le permită să aleagă și să evalueze soluțiile la o problemă ori o provocare, ținând cont, de asemenea de contextul în care se înscriu relațiile și oportunitățile de ordin social ori etic, cu suplețea și capacitatea necesare spre a se adapta la diverse situații și condiții, chiar cauzate sau noi. Pe de altă parte, având în vedere că pedepsele de care ar fi pasibile asemenea sisteme și agenți tehnologici nu ar fi satisfăcătoare în privința scopurilor și funcțiilor sancțiunilor penale și a aplicațiilor lor, pentru că funcția de intimidare ar fi golită de orice sens de absența conștiinței la aceste SIA și agenți; se adaugă apoi cea de propria lor existență trecută, prezentă și viitoare, dar mai ales de lipsa liberei autodeterminări, la care se exclude, de asemenea, funcția retributivă și cea de prevenție, atât cea specială, cât și cea generală. Din această perspectivă, pe lângă adaptarea răspunderii penale a persoanei fizice și cea a persoanei juridice în legătură cu sistemele de IA, s-ar impune să se lucreze în favoarea unui nou mod de răspundere penală autonome a persoanelor juridice, care să nu fie bazată pe răspunderea individuală a persoanei fizice, și aceasta întrucât o persoană juridică poate fi ținută răspunzătoare chiar dacă persoana fizică ce a cauzat daune nu poate fi sancționată cu titlu individual, având în vedere condițiile și circumstanțele particulare, ori că aceasta nu poate fi în mod expres identificată. Este, în esență, suficient să se stabilească faptul că nu a acționat în mod obiectiv și actul ilicit a fost comis în interesul organizației ori în profitul său. Sunt aprecieri cu caracter general, în consonanță cu stadiul actual de dezvoltare al tehnologiilor emergente, cu handicapul temporal de a fi elaborate în condițiile în care actele normative europene reprezentative – AI Act și Convenția-cadru – au fost adoptate ulterior (2024) și, în consecință, elementele lor nu au servit ca repere concrete în analiza situației problematice aferente.

**IV. Concluzii.** O analiză a răspunderii penale în contextul revoluției multidimensionale provocată de noile tehnologii emergente, precum cele aferente inteligenței artificiale, ne arată complexitatea problemei, transformările pe care le presupune și evoluțiile pe care le implică sub multiple aspecte. Desigur, ca principiu, numai subiectele de drept pot să-și angajeze răspunderea lor penală. Într-o atare perspectivă, preconizarea uneia a operatorilor care intervin în lanțul de valori al IA, pentru fapte materiale care nu provin din voința lor, devine dificilă, în termeni clasici, din motivul unei rupturi a legăturii de cauzalitate. Dreptul penal nu poate rămâne însă blocat în a acționa și în această inedită materie. Astfel, se impun căutate și analizate soluții capabile să compenseze un atare risc de incompatibilitate, garantându-se, totodată, stricta respectare a principiilor directe ale dreptului penal. La nivelul actual de dezvoltare tehnologică și de percepție juridică, forma de exprimare a specificului impactului în domeniu o reprezintă răspunderea penală pentru fapta IA. Un progres important în această privință îl reprezintă adoptarea de către UE a AI Act și a cadrului juridic astfel stabilit, care instituie reguli stricte pentru sistemele de IA cu grad ridicat de risc, aceasta în acord cu principiile de securitate, de transparență și de nediscriminare. Și dintr-un atare punct de vedere, RIA constituie un veritabil model pentru atribuirea răspunderii penale în caz de faptă a IA. O altă provocare specială o reprezintă aplicarea sancțiunilor penale, apărând mai multe dificultăți, mecanismele pertinente impunându-se a fi adaptate spre a răspunde particularităților fiecărei situații. Cele clasice, reprezentate de amenzi ori de pedepse privative de libertate, sunt aplicabile, în principiu, indivizilor sau, după caz, persoanelor juridice responsabile. Desigur, o serie de sancțiuni specifice ar putea avea în vedere suspendarea sau dezafectarea sistemelor de IA, precum și interdicții temporare de implementare.

În orice caz, se impune, și la noi, o reflecție etică și juridică profundă și aplicată referitoare la adaptarea răspunderii penale la impacturile socioeconomice și culturale transformatoare ale

noilor tehnologii. Progresele tehnologice ale IA presupun un efort creator constant pentru a preconiza soluții și măsuri menite să garanteze că SIA nu antrenează prejudicii nejustificate și ca răspunderea penală să fie corect și judicios atribuită. Adaptarea elementelor clasice ale răspunderii penale la noile realități tehnologico-sociale e problematică; așa, de exemplu, neglijența penală implică concepte ambigue, precum: conduita, caracterul rezonabil și previzibilitatea. Inteligența artificială ar putea modifica ori complica atari noțiuni, mai ales atunci când privește și atenuează legătura între o mașină și concepătorii săi. În cele din urmă, un cadru juridic solid ar putea permite concilierea inovației și a securității, cu respectarea deplină a drepturilor omului și preservarea principiilor de justiție.

Revirimentul, înregistrat începând din februarie 2025, în abordarea reglementării problematicei IA, când Comisia Europeană a renunțat la propunerea de directivă privind răspunderea civilă în materie de inteligență artificială și se afirmă noua tendință de a acorda prioritate exigențelor competitivității tehnologice mondiale, care atentează și la conținutul AI Act și termenele punerii sale în aplicare<sup>12</sup>, generează o incertitudine juridică accentuată, revelatoare a unor tensiuni între inovații, voință politică și protecția drepturilor fundamentale. În timp ce AI Act fixează norme preventive, absența cadrului penal specific lasă în suspensie chestiuni esențiale în privința răspunderii concepătorilor, implementatorilor și utilizatorilor de SIA. Asemenea incertitudini, exacerbate prin măsurile de recul aferente pachetelor Omnibus anunțate la Bruxelles care amenință și RIA, subliniază urgența adaptării fundamentelor tradiționale ale răspunderii penale față de provocările IA. Într-adevăr, RIA privilegiază o abordare administrativă preventivă mai degrabă, decât una penală *stricto sensu*. El stabilește, printre altele, interdicții absolute pentru anumite utilizări considerate inacceptabile, impune obligații mai severe referitor la SIA cu grad ridicat de risc. Referitor la aspectul represiv se limitează la sancțiuni financiare administrative ce pot atinge 35 milioane de euro ori 7% din cifra de afaceri mondială. Se poate observa, deci, că suntem în prezența unei perspective întemeiate pe descurajarea economică și mai puțin favorabilă unei incriminări penale directe, reflectând un compromis politic delicat. El s-a reflectat, de pildă, nu numai în poziționările lobbierilor tehnologico-economice ori ale societății civile, ci și în privința celor aferente statelor membre, așa încât dacă Franța pleda pentru o înăsprire a sancțiunilor aplicabile, Germania se pronunța în favoarea competitivității industriale. Reglementarea-cadru generează dileme legate, pe lângă disputa între inovare și protecția drepturilor fundamentale, de securitate, precum prevenirea atacurilor cibernetice ori încadrarea capacităților sistemelor biometrice. Se pot reține apoi aspectele vizând mizele etice, cum sunt cele ținând de transparența algoritmică, protecția datelor ori atenuarea prejudecăților discriminatorii. Dar, lucrul cel mai important pentru problematica implicată de analiza de față, respectiv anumite chestiuni fundamentale privind răspunderea penală a concepătorilor de sisteme de IA, rămâne încă în suspensie. Se pot menționa, în acest sens, imputabilitatea daunelor cauzate de sistemele autonome capabile de autoînvățare, care rămân sub un unghi mort din punct de vedere juridic, exceptarea softurilor de *open source* necomerciale, creându-se astfel o asimetrie de răspundere ș.a. Sunt tot atâtea mize care alimentează și o dezbatere doctrinală din ce în ce mai intensă pe atari teme. Astfel, școala „pro-inovare”, constituită din tink tank-uri precum CEPA, se pronunță pentru și promovează o limitare a răspunderii penale, numai în caz de rea-credință dovedită (intenția

---

<sup>12</sup> M. Duțu, *AI Act merge mai departe*, Juridice.ro, 8 iulie 2025; potrivit unei anchete din 2020, răspunderea figurează printre cele trei obstacole în utilizarea IA citate de întreprinderile europene. Ea e menționată ca fiind principalul obstacol exterior (43%) pentru întreprinderile care nu au trecut încă la adoptarea IA dar au în vedere să o facă. IPSOS, Rapport final, *European enterprise survey of the use technologies based on AI* (enquête auprès des entreprises européennes sur l'utilisation des technologies fondées sur l'IA), 2020, p. 58.

calificată). Dimpotrivă, curentul „precauționist”, susținut, de pildă, de Consiliul Europei, propune extinderea principiului precauției în penal, *via* unui delict (infracțiune) de „punere în pericol algoritmică”. Din această perspectivă, în plan doctrinal se prefigurează și o serie de propuneri vizând un cadru juridic european care să integreze și răspunderea penală. Una din principalele mize e reprezentată, în acest context, de definirea răspunderii conectorilor (proiectanților), în condițiile unei autonomii crescânde a sistemelor de IA. Legătura de cauzalitate între concepția inițială și acțiunile potențial dăunătoare ale IA devine din ce în ce mai semnificativă, punând în discuție fundamentele tradiționale ale imputabilității penale. Astfel, legislatorii vor trebui să elaboreze, în mod necesar, noi modele juridice, capabile să țină cont de și să exprime această nouă complexitate, menținând, totodată, un echilibru între inovația tehnologică și protecția drepturilor fundamentale. Un alt subiect prioritar aferent domeniului de interes, se referă la crearea de noi infracțiuni specifice IA. Concepte precum „neglijență algoritmică” ori „punerea în pericol prin lipsa de supervizare” ar putea emerge, sedimenta și cunoaște o consacrare legală, contribuind la responsabilizarea întreprinderilor conectoroare. Atari evoluții s-ar impune a fi însoțite de o reflecție aprofundată privind standardele de diligență așteptate de la proiectanții de IA, ținând cont de specificitățile fiecărui domeniu de aplicare și de recunoașterea lor generală.

În orice caz, dincolo de impasul reglementar în care s-a ajuns, este de domeniul evidenței că modelele de răspundere existente nu sunt suficiente și pe deplin adecvate spre a răspunde provocărilor aferente, generate de ofensiva aplicațiilor IA. Eforturile de adaptare a cadrului legislativ și jurisprudențial preexistent la noile mize emergente are limitele sale și intervenția stabilirii unor repere juridice specifice, adecvate și eficiente respectivei nu poate întârzia și se impune de la sine, prin forța evoluțiilor tehnico-juridice.

Nu în ultimul rând, dimensiunea internațională a fenomenului noilor tehnologii ridică problema armonizării și a abordărilor juridice. Disparitățile dintre cadrele legale naționale ar putea conduce la un „forum shopping” prejudiciabil, stimulând întreprinderile să-și relocalizeze activitățile lor, spre jurisdicții mai clemente. O cooperare internațională mai intensă și adaptată în sensul adoptării unor regimuri juridice pertinente cât mai asemănătoare, menite să stabilească standarde comune și să faciliteze urmărirea transfrontaliere, ar avea efecte benefice.

În fine, formarea actorilor judiciari în consens cu specificitățile IA devine indispensabilă. Magistratii și avocații vor trebui să dezvolte o înțelegere aprofundată a unor atari tehnologii, nu numai în sensul de manifestare a lor în desfășurarea și exercitarea profesiilor ca atare, ci și spre a trata în mod eficient cauzele implicând sistemele de IA. Această plusvaloare de competență a sistemului judiciar e indispensabilă pentru a garanta o aplicare echitabilă și pertinentă a dreptului penal într-un domeniu aflat într-o constantă evoluție.

Așadar, adaptarea dreptului penal la mizele IA necesită o abordare holistică, combinând inovația juridică, cooperarea internațională și formarea continuă a profesioniștilor dreptului. Respectiva abordare ar trebui să rămână suficient de flexibilă pentru a se adapta la evoluția rapidă a tehnologiilor de IA, oferind, totodată, un cadru stabil și previzibil întreprinderilor creatoare și tuturor părților interesate.

O previziune a cercetătorilor domeniului (Scenariul AI 2027) relevă că inteligența artificială generală ar putea exista încă din 2027, când ar deveni capabilă să înțeleagă, să învețe și să aplice cunoștințe în privința unui larg evantai de sarcini la nivel uman<sup>13</sup>. Agenții ar ajunge capabili să caute autonom și de autoameliorare exponențială; ei ar putea să învețe să mintă, adică să se conformeze așteptărilor creatorilor lor, îmbunătățindu-se totodată spre a atinge un obiectiv diferit. Este, poate, lucrul cel mai important. În plus, IA ar fi capabilă să pirateze propriul său sistem de notație în scopul obținerii unor scoruri mai bune. Asemenea evoluții, plasate atât de

---

<sup>13</sup> E. Pointeau, *L'IA pourrait surpasser l'humanité des 2027*, „Le Point”, 14 iunie 2025.

aproape în timp accelerează și problema acordării personalității juridice a IA, cu corolarul său (posibila) angajare a unei răspunderi penale, ale cărei fundamente și forme de realizare rămân de stabilit.

Din perspectivă teoretică, sunt premise clare și promițătoare pentru prefigurarea unui *drept penal al inteligenței artificiale*, la constituirea căruia doctrina e chemată să îndeplinească un rol precursor și stimulat, având în vedere radicalitatea chestiunii, ineditul situației și contribuția substanțială cerută imaginației juridice.